

Temanotat

Iran: Homoseksualitet og homofile i den islamske republikken Iran

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2012

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Iran: Homoseksualitet og homofile i den islamske republikken Iran**

SUMMARY

This report concerns homosexuality in The Islamic Republic of Iran, and is based on information provided by both official and non-official sources. A few of the sources are anonymous for the sake of their personal safety. The report consists of three parts. Part one provides a short introduction to general attitudes towards sexuality and homosexuality in the Iranian society today, while part two describes how homosexuality and acts of homosexuality is handled by Islamic and Iranian Law and practices. Finally, part three gives an outline of the everyday, practical realities faced by practicing homosexuals in Iran.

SAMMENDRAG

Dette temanotatet omhandler homoseksualitet og homofile i Iran. Notatet bygger i hovedsak på offentlige kilder. Et par av kildene er anonymisert av hensyn til deres personlige sikkerhet. Første del av notatet omhandler holdninger til homoseksualitet og homofile. Andre del redegjør for beviskrav og straff for homoseksualitet i iransk lov. Siste del gir en oversikt over situasjonen i praksis for aktive homofile i det iranske samfunnet.

INNHold

1. Innledning	5
2. Offisielt syn og samfunnsmessige holdninger til homoseksualitet	5
2.1 Uttalelser fra offentlige personer	5
2.2 Samfunnsmessige holdninger til homoseksualitet.....	6
3. Homoseksualitet i Iran som stat	8
3.1 Fritak fra militærtjeneste	9
4. Iransk lovgivning om homofili	9
4.1 Kilder.....	9
4.2 Hvilke domstoler dømmer seksuelle forbrytelser?	10
5. Straff for homoseksuelle handlinger	10
5.1 Beviskrav	11
5.2 Strafferammer	12
6. Hvordan leve som homofil i Iran	12
6.1 Homofile urbane nettverk	14
6.2 Homofile i rurale strøk	14
6.3 Forhold som gjelder kvinner.....	15
6.4 Giftepress.....	15
7. Reaksjonsformer mot homofile	15
7.1 Reaksjoner fra private aktører	16
8. Straffefølgelse av homofile i Iran	17
8.1 Bruk av dødsstraff	17
8.2 Eksempler på dødsstraff	18
8.3 Eksempler på andre typer straff.....	20
9. Transsekualitet	21
10. Referanser	23

1. INNLEDNING

Dette temanotatet er en oppdatert versjon av notatet ”Generelt om homofile i Iran”, publisert av Landinfo 8. mai 2009. Notatet gir en redegjørelse om lovgivning, domstolspraksis, syn på homoseksualitet og situasjonen for homofile i Iran.

Termen homofile brukes som fellesbetegnelse for homofile og lesbiske, med mindre noe annet fremgår av teksten. Den blir også tidvis brukt om personer som har seksuelle relasjoner med noen av samme kjønn, selv om de ikke nødvendigvis ser på seg selv som personer med en homofil legning.

Landinfo ønsker å basere sine skriftlige produkter på et bredt og etterprøvbart kildemateriale. God og etterprøvbar informasjon om homofile i Iran er imidlertid begrenset. Det har sammenheng med strafferettslige, sosiokulturelle og politiske forhold i det iranske samfunnet.

Det internasjonale samfunnet gis ikke anledning til å reise til Iran for å undersøke levekårene for homofile. Kamp for homofiles rettigheter verken er eller har vært et tema for iranske menneskerettighetsaktivister. En organisert grasrotbevegelse for homofiles rettigheter finnes heller ikke i landet.

På den bakgrunn foregir derfor temanotatet ikke å gi et fullstendig bilde av situasjonen for homofile i Iran.

2. OFFISIELT SYN OG SAMFUNNSMESSIGE HOLDNINGER TIL HOMOSEKSUALITET

2.1 UTTALELSER FRA OFFENTLIGE PERSONER

Den offisielle holdningen er at homofile ikke finnes i Iran, eller at det finnes få homofile i den iranske befolkningen. Homofile blir sett på som noe som finnes andre steder, først og fremst i dekadente sekulære vestlige kulturer og samfunn.

Flere myndighetspersoner har de senere årene offentlig uttalt seg negativt om homofile. Det mest kjente eksempelet er president Mahmoud Ahmadinejad. Han vakte stor oppsikt da han på en pressekonferanse ved Colombia universitet i USA i september 2007 uttalte at homofile ikke fantes i Iran (Whitaker 2010 Penketh 2008; Kennedy 2007; Fathi 2007).¹

Et annet eksempel er en parlamentariker som i 2007 hevdet at homoseksualitet ikke er tillatt i islam og at homofile fortjente dødsstraff. Riktignok sa han samtidig at homoseksuell aktivitet i det private rom ikke var noe problem. De som praktiserte dette åpenlyst og offentlig burde imidlertid henrettes. Parlamentarikeren hevdet videre at homoseksualitet strider mot den menneskelige natur, at mennesker er til for

¹ Landinfo vil bemerke at Mahmoud Ahmadinejads uttalelse ikke nødvendigvis er å forstå sånn at han tror ingen utfører homoseksuelle handlinger i Iran. Tolkningen av utsagnet i Vesten sier også mye om at vi likestiller homoseksuelle handlinger med homofil identitet, i motsetning til hva som er vanlig i Midtøsten.

reproduksjon og at homoseksuelle er ansvarlige for en rekke sykdommer som aids (Kennedy 2007).

I 2011 meldte avisen The Guardian at en innflytelsesrik iransk geistlig hadde fordømt vestlige politikere i harde ordlag blant annet fordi de har avkriminalisert homoseksuelle handlinger. Han karakteriserte også homoseksuelle som mindre verd enn hunder og griser (Dehghan 2012).

2.2 SAMFUNNSMESSIGE HOLDNINGER TIL HOMOSEKSUALITET

Den offisielle holdningen om at homofile ikke eksisterer eller eksisterer i liten grad i befolkningen, gjenspeiler selvsagt ikke iransk virkelighet.

For det første er den seksuelle praksis i den iranske befolkningen ikke nødvendigvis i tråd med offisielle holdninger og lovens bokstav. Det gjelder både heterofile og homofile. I iransk kultur er det dessuten stor forskjell på det private og det offentlige rom. Privat lever mange iranere i strid med offisielle normer og straffelovens bestemmelser. Men i det offentlige rom kontrollerer myndighetene folks klesdrakt og adferd, og synlige brudd på islamske verdier og regler blir slått ned på. For å kontrollere at befolkningen respekterer myndighetens politikk og forordninger, finnes statlige sikkerhetsorganer og moralpoliti på offentlige kontorer, statlige arbeidsplasser, universiteter, parker og i gatebildet for øvrig. Helt siden revolusjonen i 1979, har det vært viktig for iranske myndigheter at samfunnets offentlige rom gjenspeiler at Iran er en islamsk republikk. Som en følge av dette – men også fordi samfunnet generelt sett er konservativt og tradisjonsbundet – gir iranere flest sjelden uttrykk for kjærlighet i det offentlige rom, og i enda mindre grad at de er seksuelt tiltrukket av noen.

For det andre er det tradisjonelle iranske samfunnet godt kjent med homoseksuell praksis. At menn har sex med menn, er ikke noe nytt, verken i Iran eller i andre muslimske land (Azimi 2006). I artikkelen "Islams usynlige seksualitet" viste Unni Wikan til at historiske og litterære kilder på arabisk, tyrkisk og persisk er rike på beskrivelser av homoseksuelle relasjoner mellom menn (Wikan 2007). I praksis er homoseksualitet blant menn utbredt og akseptert i mange, trolig de fleste, muslimske samfunn, ifølge Wikan. To typer relasjoner er tradisjonelt velkjent: mellom eldre menn og unge gutter, og mellom *khanith* (den feminine passive part, den som blir penetrert) og "normale" menn. Wikan, som i mange år har forsket på arabiske kulturer, hevdet videre at omfanget av sex mellom menn bør ses i forhold til det kompromissløse kravet om at kvinner skal være seksuelt rene og ærbare. Seksualitet mellom menn anses som en sikkerhetsventil som beskytter kvinnene.

Også Nicole Kligerman (2007, s. 4) viste i forskningsartikkelen "Homosexuality in Islam: A Difficult Paradox" til at mannlig homoseksualitet historisk sett har vært vanlig i muslimske samfunn. Slike seksuelle forhold fulgte gjerne samfunnets tradisjonelle mønster for kjønn og makt: Gutter spilte den passive (kvinnelige) rollen, mens voksne menn oppnådde seksuell nytelse gjennom dominans og i kraft av sin maktposisjon.

Antropologen Kameel Ahmady, som har forsket på homoseksualitet i kurdisk kultur, hevdet i en artikkelserie at dette spesielt har vært praktisert mellom eldre menn og gutter i Kurdistan, ofte mot betaling (Ahmady 2007b). Han viste videre til at historisk har mannlig homoseksualitet vært utbredt og vel kjent i muslimske kulturer

i Midtøsten. Det gjaldt også i det gamle Persia hvor homoseksualitet var tolerert på diverse offentlige møteplasser. Homoseksualitet mellom menn er også beskrevet i gammel persisk litteratur.

Det betyr ikke at liberale holdninger til homofile og homoseksuell praksis er vanlig i Iran. Tvert imot, negative holdninger til homoseksualitet er utbredt. Samfunnet er konservativt, også når man tar i betraktning at det finnes store regionale forskjeller og at landet har en stor, ung og multietnisk befolkning. Liberale, tolerante holdninger skal finnes blant en del unge mennesker, fortrinnsvis innenfor middel- og overklassen. Like fullt oppfatter det store flertallet homoseksualitet som umoralsk, sykkelig, unormalt eller perverst.²

Praksis med at menn har sex med menn anses likevel å være svært utbredt. Det betyr ikke at alle menn som har sex med menn oppfatter seg som homofile. Antakelig er den prosentvise andelen av befolkningen som tiltrekkes seksuelt av samme kjønn, og som samtidig betrakter seg som homofil eller lesbisk, en del lavere enn i vår del av verden. Begrepet homofil legning, slik dette forstås i vestlige land, finnes sannsynligvis i liten grad og da fortrinnsvis blant velutdannede og sekulært orientert homofile fra de øvre sosiale lag og med internasjonale kontakter.

Bakgrunnen for dette er kulturelt og religiøst betinget. Iraneres forståelse av homoseksualitet og seksualitet generelt er preget av holdninger og forståelsesmodeller i det samfunnet de lever i. Ifølge Kligerman (2007, s. 6) og Khader (2004, s.181-182) er det i den muslimske verden vanlig å delta i homoseksuell aktivitet uten å bli ansett som homofil hvis man er den aktive parten i handlingen. I Tyrkia, Egypt og i Maghreb-landene blir ikke menn som er "aktive" i seksuelle forhold med andre menn ansett som homoseksuelle. Tvert imot gir seksuell dominans over andre menn tidvis status som hyper-maskulinitet.

Negative holdninger til tross, homoseksuell praksis blir stilltiende akseptert (her kan det være variasjoner mellom ulike miljøer) så lenge den ikke er synlig eller snakkes høyt om. I det mangeartede og motsetningsfylte iranske samfunnet eksisterer det en de facto toleranse som gjør det mulig for homofile å leve ut sin seksualitet hvis de holder en lav profil og respekterer normene som gjelder i det offentlige rom. Homofile menn som følger spillereglene kan omgås sosialt, ha fest (fester for begge kjønn er derimot forbudt i Iran) og reise sammen uten at det i seg selv vekker spesiell oppsikt. De må imidlertid opptre diskret, og homofile eller lesbiske som bor sammen som kjærester, vil for familie og utenverden måtte fremstå som slektninger eller venner.

Flere kilder har pekt på dette. I en artikkel i The New York Times ble det hevdet at forskjellen mellom å leve som homofil i vestlige land og Iran dreide seg om anerkjennelse og legitimitet. Man kan leve et diskret eller hemmelig liv som homofil så lenge man ikke blir aktivist og krever rettigheter. Nøkkelen til å kunne leve som homofil, også som par, er at man holder en lav profil (Fathi 2007). En homofil iransk mann som Landinfo har intervjuet hevdet at politi og andre myndigheter generelt sett

² Synet som finnes i befolkningen på homoseksualitet som en sykdom og seksuelt avvik er ikke enestående for Iran. Heller ikke at homoseksuelle handlinger er belagt med straffeansvar. Homoseksuell praksis er straffbart i mange muslimske land, også de som ikke har en straffelov basert på islamsk lov.

ikke var et problem så lenge man holdt seg til vedtatte normer og regler for offentlig adferd i det iranske samfunnet (møte i Teheran i 2007).

Tradisjonelt har homofile forhold vært strengt privat og noe som kun gjelder en selv og ens partner. Tilgjengelig materiale tyder da også på at de aller fleste iranske homofile ikke forteller familien om sin legning. Ifølge Dehghan (2009) er det å fortelle familien om sin legning et problem de fleste homofile iranere deler, og at dette problemet på sett og vis er større enn trusselen om å bli arrestert. Det fremgår av en artikkel i *The New York Times* at mange homofile og lesbiske frykter for familiens reaksjon. Mange homofile inngår derfor ekteskap som fungerer som dekke for det homofile livet (Fathi 2007).

3. HOMOSEKSUALITET I IRAN SOM STAT

Iran er ett av sju land i verden som har dødsstraff for homofilt samleie mellom samtykkende voksne menn.³ De andre landene er Saudi-Arabia, Mauritania, Sudan, Jemen samt i deler av Somalia og Nigeria (Whitaker 2010; Kennedy 2007).⁴

Iran er en *shia*-islamsk republikk. Det betyr at religion og samfunn er to sider av samme sak. Grunnloven og det øvrige lovverket er basert på islamsk lov, *sharia*.⁵ En konsekvens av dette er at all seksuell praksis som er i strid med islamske regler for kjønnsliv er forbudt og straffbart.

Iransk straffelov regulerer hvilke seksuelle forhold som er tillatt og hvilke som er forbudt. Den offisielle seksualmoralen er streng, og det gjenspeiles i lovverket. Seksuell omgang er bare tillatt innenfor det tradisjonelle ekteskapet og det tidsbegrensede *mut'a*-ekteskapet som finnes innenfor shia-islam (kalt *sighe* på persisk). Seksuelle relasjoner mellom ugifte er en forbrytelse og belagt med straff.⁶ Straffer for utenomekteskapelig sex eller annen ulovlig seksuell praksis varierer fra bot og fengsel til piskeslag og dødsstraff.

Slik det iranske lovverket er utformet er det handlingsmønsteret som straffes, ikke seksuell orientering. Det er ikke straffbart å være homofil eller lesbisk så lenge man ikke er praktiserende.

Med andre ord, i det iranske lovverket handler homoseksualitet om hva man gjør, ikke om hvem man er eller hvordan den enkelte oppfatter sin seksualitet. Homoseksualitet ses på som praksis, ikke identitet. Det betyr at heterofile som eksperimenterer seksuelt med en av samme kjønn, biseksuelle eller homofile med en

³ I Iran betyr det gutter over 15 år.

⁴ I Afghanistan kan homoseksuell praksis mellom menn dømmes i henhold til sharia. Samtidig finnes tradisjonell afghansk praksis med *bacce bazi* ("barnelek", "lek med barn"), dvs. pedofil/homofil praksis hvor menn holder seg med guttebarn/gutter omkring puberteten. Guttene kles i kvinneklær og læres opp til å danse og syng i forsamlinger. Dette gjelder også afghanere i Iran (Vogt 2012).

⁵ Arabisk; hva som er skrevet, summen av Allahs påbud og forbud. Ordet betyr egentlig "veien til vanningsstedet", dvs. den veien alle troende skal følge.

⁶ Lovene om seksuell adferd og straff gjelder også for utlendinger som oppholder seg i Iran. Se avsnitt 4 om lovgrunnlag.

klar kjønnsidentitet alle rammes av samme straffebestemmelser dersom de blir oppdaget og det reises sak for domstolen.

Loven skiller heller ikke mellom frivillig sex og overgrep. Det er samme straff, nemlig dødsstraff, for homoseksuelt samleie mellom samtykkende voksne som for den som begår homofil voldtekt (HRW 2010, s. 5; IGLHRC & IRQO 2011, s. 4 og 9).

3.1 FRITAK FRA MILITÆRTJENESTE

Homofile og transseksuelle menn kan etter søknad slippe verneplikten (HRW 2010, s. 23-24; Whitaker 2010; Dehghan 2009). Dette forekommer, men hvor mange som faktisk benytter seg av muligheten til fritak hvert år, er ikke offentlig kjent. Det kan være flere grunner til ikke å søke om fritak fra verneplikten, for eksempel fordi det kan gjøre det problematisk å få ansettelse i offentlig forvaltning, skape problemer i forholdet til familien eller fordi man vil unngå helseundersøkelser som oppfattes som krenkende.

4. IRANSK LOVGIVNING OM HOMOFILI

4.1 KILDER

I henhold til islamsk lov omfatter *zina*⁷ alle former for ulovlig seksualitet: sex mellom ugifte, utroskap, prostitusjon, incest, voldtekt og seksuell omgang med dyr. Straff for utukt eller hor (*zina*) er forankret i Koranen og i profeten Muhammeds *sunna*.⁸ *Sunna* er de samlede overleveringene om Muhammed, hans nærmeste familie og første tilhengere, slik de er nedtegnet i *hadith*-litteraturen.⁹ Koranen, profetens *sunna* og de 12 imamenes tradisjon¹⁰ er islamsk lovs fremste autoritative kilder.¹¹

Homoseksualitet er forbudt både i den shia-islamske *jafarittiske* lovskolen som er statsreligion i Iran og i de fire sunni-muslimske lovskolene.¹²

Shariatten, og dermed iransk straffelov (*Islamic Penal Code of Iran* fra 1991 med tillegg av 1996), skiller mellom *hudud*-forbrytelser (entall *hadd*) og *ta'zirat*

⁷ Arabisk; utukt, hor, dvs. forbudt seksuell aktivitet.

⁸ Arabisk; livsførsel, handlemåte, skikk.

⁹ Tradisjonen.

¹⁰ Den shia-islamske jafarittiske lovskolen inkluderer hadither som tilskrives de 12 imamene. Dette gjelder imidlertid ikke de sunni-islamske lovskolene.

¹¹ I forskningsartikkelen "Homosexuality in Islam: A Difficult Paradox" viste Klingerman (2007, s. 2-3) til at Koranen er konkret og tydelig i sin fordømmelse av homoseksualitet, at profeten Muhammed fordømte homoseksuelle i harde ordlag og at islamske lærde definerer homoseksualitet både som en synd og en forbrytelse. Khalid Duran viste i artikkelen "Homosexuality and Islam" (1993, s. 183) til det samme. Ifølge Duran anses homoseksualitet som en handling i strid med Guds vilje og som å stå i motsetning til selve hensikten bak skaperverket.

¹² Selv om Klingerman og Duran hevder at Koranen er konkret og tydelig i sin fordømmelse av homoseksualitet, bør det påpekes at koranforskere sier det motsatte. Homofili-spørsmålet er høyst uklart i koranteksten, men derimot klart formulert i hadith og rettslitteraturen som bygger på klassiske tolkninger av koranteksten (Vogt 2012).

(alminnelig straffelov). *Hudud*-forbrytelser står i en særstilling fordi de er nevnt konkret i Koranen. *Zina* (utukt, hor), falsk anklage om *zina*, tyveri, opprør og landeveisrøveri, frafall fra islam og drikking av alkohol er *hudud*-forbrytelser. Homoseksuelle handlinger regnes også som *zina*, og dermed som *hadd*-forbrytelse (Penal Code 1991).¹³

Hudud forklares gjerne som brudd på Guds grenser, det vil si at det er Gud som er krenket, ikke samfunnet.¹⁴ Straffene for *hudud*-forbrytelser er derfor svært strenge, enten fysisk avstraffelse som pisking eller avhugging av lemmer (for tyveri) eller dødsstraff. Og fordi straffen må iverksettes dersom alle vilkår er oppfylt, gjelder spesielle krav til bevis.

Straffeloven åpner også for å idømme straff for seksuelle forbrytelser etter alminnelig straffelov (for lovparagrafer se kapittel 5).

4.2 HVLKE DOMSTOLER DØMMER SEKSUELLE FORBRYTELSE?

I det iranske rettssystemet hører seksuelle forbrytelser alene inn under jurisdiksjonen til en vanlig domstol (Public Court). Men hvis anklage om en seksuell forbrytelse er nevnt som en kumulativ forbrytelse, og andre påståtte forbrytelser i tiltalen hører inn under revolusjonsdomstolens jurisdiksjon, vil saken bli ført for en revolusjonsdomstol.¹⁵

5. STRAFF FOR HOMOSEKSUELLE HANDLINGER

Hva den enkelte kan risikere av straffereaksjoner for seksuelle handlinger, avhenger av sivil status, kjønn, religion (muslimer og ikke-muslimer straffes ulikt for samme handling) og hva som anses som bevist dersom et ulovlig seksuelt forhold kommer for retten.

Seksuelle handlinger mellom to av samme kjønn straffes med pisking eller dødsstraff. Straffen er avhengig av forbrytelsens art og omfang. Momenter som frivillighet og penetrerende/penetrert deltakelse, partenes alder, kjønn og sivil status og kravene til bevis (tilståelser eller vitner) er avgjørende faktorer for straff og straffemåte. Dommeren er pålagt å idømme dødsstraff dersom en person blir dømt for homoseksuelt samleie.

Det er opp til dommeren å bestemme henrettelsesmåten i tilfelle dødsstraff. I praksis skjer de aller fleste henrettelser i Iran ved henging. Men hvis den dømte er gift (for eksempel i saker hvor to menn dømmes for homoseksualitet og hvor minst en er gift) risikerer den gifte parten å bli steinet til døde for utroskap mens den ugifte risikerer å bli hengt.

¹³ Den lenge bebudede nye straffeloven har pr. desember 2012 ennå ikke trådt i kraft.

¹⁴ *Hadd* betyr grense på arabisk.

¹⁵ Terrorisme, spionasje, trusler mot statens indre og ytre sikkerhet, narkotikaforbrytelser, smugling, grove korrupsjonssaker, drap på myndighetspersoner og fornærmelser mot ayatollah Khomeini og Øverste leder hører inn under revolusjonsdomstolens jurisdiksjon.

Straffelovens bestemmelser definerer ulike seksuelle forbrytelser. For eksempel blir homoseksuelt samleie (*lavat*) definert som sodomi.¹⁶ Lesbisk seksuell praksis (*mosaheqeh*) defineres som “homoseksualitet mellom kvinner via genitaliene”.¹⁷

5.1 BEVISKRAV

Beviskravene er basert på klassisk islamsk rett. Homofilt samleie anses bevist hvis den tiltalte tilstår fire ganger foran en dommer ved fire ulike anledninger.¹⁸

Hvis det ikke foreligger tilståelser, kreves vitneforklaringer fra fire mannlige muslimske vitner som alle må ha sett de seksuelle handlingene (ved homoseksuelt samleie betyr det at de må ha sett selve penetreringen).¹⁹

I tillegg til tilståelser eller vitneforklaringer, skal den tiltalte være religiøst voksen (15 år for gutter og 9 år for jenter) og ha samtykket til den seksuelle handlingen. Den tiltalte skal også ha hatt rett intensjon (altså ikke ha vært sinnssyk eller ruset, men vært bevisst sin handling).²⁰

Kvinnens vitneprov kan ikke brukes når det er snakk om dødsstraff, det vil si til å bevise homoseksuelt samleie.²¹

Vitnenes forklaringer må være sammenfallende. Hvis ikke, risikerer vitnene å bli dømt for falskt vitnesbyrd og idømmes 80 piskeslag.²²

Beviskravene for lesbisk praksis er de samme som for menn.²³ Også her må vitnene være menn.

I tillegg til klassiske beviskrav gir iransk straffelov dommere mulighet til å dømme seksuelle forbrytelser (og forskjellige former for ”uislamsk adferd”) ut fra personlig kjennskap til saken, jf. art 120 i straffeloven:

The Sharia judge may act according to his own knowledge which is derived through customary methods.

Art. 120 kan brukes i alle typer straffesaker. Hvis beviskravene for *hudud* ikke er oppfylt, og det ikke er aktuelt å idømme dødsstraff, kan dommere avsi dom på bakgrunn av sakens øvrige bevis og ut fra eget skjønn. Straffen skal da være mindre enn *hudud*. Øvrige bevis kan være vitneforklaringer (fra begge kjønn), medisinske undersøkelser, tekniske bevis, bilder, og sakkyndige uttalelser (iransk advokat 2009).

¹⁶ Straffeloven art. 108

¹⁷ Straffeloven art. 127

¹⁸ Straffeloven art. 114

¹⁹ Straffeloven art. 117

²⁰ Straffeloven art. 116

²¹ Straffeloven art. 119

²² Straffeloven art 118, 139 og 140

²³ Straffeloven 128 og 130

5.2 STRAFFERAMMER

Straffen for homoseksuelt samleie mellom menn er – forutsatt at alle vilkår er oppfylt – dødsstraff.²⁴

Folkelig tradisjon i Midtøsten skiller mellom den passive (penetrerte) og den aktive (penetrerende) parten i en homoseksuell relasjon.²⁵ Dette skillet har imidlertid ingen juridisk betydning hvis forholdet dreier seg om penetrering.²⁶

For homoseksuelle handlinger som ikke involverer penetrering men andre intime handlinger, er straffen 100 piskeslag.²⁷

Piskestraff kan idømmes tre ganger. Ved fjerde domfellelse er straffen henrettelse.²⁸

Lovteksten foreskriver også piskestraff for andre seksuelle og intime handlinger mellom menn. For eksempel kan to menn som ikke er i slekt og som ligger nakne sammen, idømmes inntil 99 piskeslag. Straffen for kyssing ("with lust") er 60 piskeslag.²⁹

Straffen for seksuell omgang mellom kvinner er 100 piskeslag. Denne piskestraffen kan idømmes tre ganger. Domfelles vedkommende for fjerde gang, er straffen henrettelse.³⁰ Når det gjelder seksuelle handlinger mellom kvinner, gjøres det ikke forskjell på aktiv eller passiv part, eller mellom muslimer og ikke-muslimer.

Både menn og kvinner har mulighet for å få straffen opphevet eller bli benådet, men det er avhengig av når i prosessen de angrer og ber om tilgivelse.³¹

6. HVORDAN LEVE SOM HOMOFIL I IRAN

Det er ingen tvil om at islamsk lovgivning og sosiokulturelle forhold gjør at iranske homofile verken åpent kan snakke om eller leve ut sin legning slik man kan i en rekke vestlige land. Det er svært vanskelig å leve i langvarige kjærlighetsforhold med en av samme kjønn, særlig hvis det innebærer å bo sammen, eller ikke samtidig være gift med en av motsatt kjønn. Det finnes ingen organisert homobevegelse med synlige ledere eller aktivister. Homofile kan ikke organisere seg, stille politiske krav eller på annen måte eksponere seg i det offentlige rom uten å utløse en personlig

²⁴ Straffeloven art. 110

²⁵ Dette skillet i folkelig tradisjon innebærer at det primært er menn som lar seg penetrere som blir stigmatisert, siden de bryter sterkt med det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret, oppfører seg umandig og bringer skam over seg selv og slekten sin. Menn som i seksuelle relasjoner med andre menn er den som penetrerer den andre, gjør strengt tatt ikke noe umandig, og bringer heller ikke skam over seg selv eller andre.

²⁶ Straffeloven art 109

²⁷ Straffeloven art. 121

²⁸ Straffeloven art. 122

²⁹ Straffeloven art. 123 og 124

³⁰ Straffeloven art. 129 og 131

³¹ Straffeloven art. 125 og 133.

risiko, sosialt og strafferettslig. Det finnes ikke lovgivning som spesielt beskytter seksuelle minoriteter mot diskriminering eller hatkriminalitet. Iranske advokater kan forsvare en som er tiltalt for homoseksuell adferd og prosedere på at vedkommende er uskyldig og at kravene til bevis ikke er oppfylt. Men ingen advokat kan i en iransk domstol kritisere islam eller påstå at homoseksualitet er legitimt og bør respekteres. En homofil mann som Landinfo har intervjuet uttrykte tydelig at kamp for homofiles rettigheter etter vestlig mønster ikke er mulig i en islamsk republikk som Iran (møte i Teheran i 2007).³²

Situasjonen har ikke bedret seg etter 2007. Tvert imot, det er vel kjent at etter valget av Mahmoud Ahmadinejad som president i 2005 (gjenvalgt 2009) har situasjonen i Iran forverret seg dramatisk - politisk, økonomisk og menneskerettslig. Det har dessuten blitt lagt større vekt på moralsk opprustning og religiøse verdier enn det som var tilfellet under tidligere president Mohammed Khatami (1997-2005).

En konsekvens av politikken er at det såkalte moralpolitiet og *basij*³³ har blitt mer synlige og aggressive i det offentlige rom. Det har blitt og blir slått hardere ned på hverdagskriminalitet, på det som oppfattes som upassende eller avvikende oppførsel, brudd på islamske klesregler og alt som kan defineres som promotering av ”vestlig” og ”uønsket” kulturell innflytelse. Som ledd i undertrykkelsen av folkelig opposisjon og protester, særlig etter det omstridte presidentvalget i 2009, driver myndighetene utstrakt overvåkning og sensur av internett, sosiale medier, bloggvirksomhet og bruk av e-post og sms. (Disse mediene ble brukt med stor kraft av opposisjonen i etterkant av valget for å mobilisere til protester og demonstrasjoner). Det betyr at handlingsrommet for all politisk opposisjon og for de som av ulike grunner ønsker å leve ukonvensjonelt, har blitt mindre og terskelen for å komme i myndighetenes søkelys har blitt lavere.

Ut fra tilgjengelig kildemateriale synes det liten tvil om at homofile som gjennom adferd og klesstil utfordrer aksepterte kjønnsrollemønstre og islamsk moralkodeks, vil være mer utsatt for problemer med omgivelsene enn homofile som er mindre synlige. Samtidig er det vanskelig å si noe generelt om i hvilken grad enkeltpersoner som fremstår som homofile eller lesbiske overfor familie eller lokalmiljø utsettes for diskriminering og trakassering i hverdagen.

Det iranske samfunnet er komplekst og preget av stor variasjon, både med hensyn til befolknings sammensetning, holdninger og sosioøkonomiske forhold. Det er også betydelige forskjeller på store byer og rurale områder. Det som er tilfelle ett sted kan være annerledes et annet sted. Familiebakgrunn er alltid viktig, særlig for kvinner,

³² På grunn av forbudet mot homoseksuell praksis, finnes svært få åpne homofile i muslimske land. Nyhetsbyrået Associated Press skrev i mai 2009 om den libanesiske organisasjonen Helem, som avisen presenterte som den eneste åpne rettighetsorganisasjonen i den arabiske verden. Helem, som ble grunnlagt i 2004, forberedte i 2009 en kampanje for å få avskaffet straffebestemmelsen om homoseksuell praksis i libanesiske lov. Men på grunn av et dypt rotfestet tabu i arabiske land mot selv det å diskutere homoseksualitet, og fordi alle, fra religiøse ledere til familiemedlemmer, fordømte homoseksualitet, gikk organisasjonen forsiktig til verks. Det meste av Helems arbeid hadde vært bak kulissene. Organisasjonen kontaktet politiet, religiøse ledere, arbeidsgivere og foreldre for å løse konkrete tilfeller av diskriminering. Nyhetsbyrået skrev videre at menneskerettsgrupper i andre land som for eksempel Egypt, ofte unngikk å ta opp problemstillinger som berørte homofile og lesbiske (Associated Press 2009).

³³ Basij er en islamsk frivillig paramilitær organisasjon, knyttet til Revolusjonsgarden. Basij brukes blant annet til generelle ordensoppgaver, til å slå ned demonstrasjoner og kontrollere befolkningen i det offentlige rom. Aktive i Basij nyter stor grad av straffefrihet.

som i større grad enn menn er utsatt for sosialt press og kontroll fra familie og lokalmiljø. Generasjonsforskjeller kan også spille en rolle. Mange unge iranere er velutdannede, sekulært orienterte og generelt sett mer tolerante i verdispørsmål enn sine foreldre.

I en e-post til Utlendingsnemnda opplyste den norske ambassaden at man kjenner til konkrete eksempler på at homofile og lesbiske lever sammen uten å oppleve reaksjoner. Trakassering av homofile skjer, men ambassaden vil ikke omtale denne som utstrakt. Etter ambassadens vurdering varierer trakassering i omfang og art og fra person til person. Momenter som avgjør om en person er utsatt for denne type behandling er bosted, arbeidssted, skole/universitet og hvilke personer vedkommende møter der, og om det er enkelt å identifisere vedkommende som homofil på bakgrunn av utseende, adferd, oppholdssted og omgangskrets (Den norske ambassaden i Teheran, e-post mai 2011).

6.1 HOMOFILE URBANE NETTVERK

I Iran finnes det homofile nettverk og subkulturer der homofile kan søke sammen i sosiale fellesskap. Nettverkene skal først og fremst finnes i store byer som for eksempel Teheran, Isfahan og Shiraz. Homofile treffer hverandre på steder som de innvidde vet brukes som sjekkesteder, på treningsstudio, kafeer, restauranter, parker, universiteter og arbeidsplasser, og danner mer eller mindre løse nettverk. Mobiltelefoner og diskrete, ytre kjennetegn brukes aktivt for å få kontakt med likesinnede. Disse tegnene er fortrinnsvis bare kjent blant innvidde, og bidrar til at homofile gjenkjenner hverandre.

Internett og bruk av sosiale medier betyr svært mye. Nettet har gjort det lettere for homofile å komme i kontakt med hverandre, utveksle nyheter og avtale treff, i tillegg til muligheten for å opptre anonymt. Internettsider og diskusjonsfora for homofile og lesbiske skal brukes aktivt, til tross for myndighetenes overvåkning og sensur. Den statlige sensuren av internett er blant verdens strengeste, men mange homofile er datakyndige og vet hvordan sensur kan omgås (Whitaker 2010; Dehghan 2009; iransk homofil mann, møte i Teheran 2007). Via nettet har iranske homofile også kontakter i utlandet. Et eksempel er Facebook-siden ”We are everywhere” hvor homofile i og utenfor Iran laster opp meldinger og videoklipp (Dehghan 2011b).

6.2 HOMOFILE I RURALE STRØK

Det finnes lite informasjon om iranske homofile utenom storbyene. Men det synes rimelig å anta at rammevilkårene for personer med draging til andre av samme kjønn i andre deler av landet vil variere på grunn av store regionale forskjeller og en befolkning med ulik etnisk, sosial og religiøs bakgrunn. Bevissthet om legning og seksuell praksis hos den enkelte homofile kan også være avhengig av klassebakgrunn, utdanningsnivå og kontakt med vestlige verdier og land.

I rurale områder, hvor den sosiale kontrollen er større og hvor befolkningen lever mer tradisjonelt, kan ønsket om å leve homofilt eller ha homoseksuelle relasjoner by på flere utfordringer enn i urbane områder hvor det er lettere å skjule at man lever homofilt. Tilgjengelig informasjon tyder imidlertid på at internett og sosiale medier betyr svært mye for muligheten til kontakt med likesinnede også utenfor de store byene. Ifølge en artikkel i avisen The Guardian bruker homofile i rurale områder internett for å komme i kontakt med homofile fra hele Iran (Dehghan 2009).

6.3 FORHOLD SOM GJELDER KVINNER

Kvinner som har sex med kvinner er praktisk talt usynlige i det iranske samfunnet. God informasjon og innsikt i deres hverdag og miljø er tilsvarende begrenset. Men til HRW opplyste lesbiske og biseksuelle asylsøkende kvinner at internett er viktig, og da spesielt sett i lys av de sosiale begrensninger som kvinner blir pålagt av familie og omgivelser. Av den grunn er muligens diskusjonsfora og sosiale medier et enda viktigere verktøy for kvinner enn for menn (HRW 2010, s. 77).

6.4 GIFTEPRESS

Tradisjonelle familieverdier står sterkt i iransk kultur og samfunn. Iranere forventes å gifte seg. Det er viktig å opprettholde en fasade basert på konvensjoner, og i kollektive muslimske kulturer er det å ivareta familiens sosiale omdømme et felles ansvar.³⁴

En iransk homofil mann som Landinfo intervjuet i 2007 fortalte at han kjente til homofile som hadde vært utsatt for giftepress fra sine familier. Det skyldtes både det generelle giftepresset i iransk og muslimsk kultur og at uvitenhet og fordommer rundt homofili er utbredt. Han mente at mangelen på kunnskap om homofili var stor, også blant homofile selv. Han hevdet videre at iranske foreldre flest vil se på homofili som en sykdom eller villfarelse som kan helbredes eller korrigeres ved hjelp av psykolog eller ekteskap. Kilden kjente til flere homofile menn som hadde latt seg presse inn i ekteskap og andre menn som hadde redusert kontakten med familien for å slippe giftepresset (møte i Teheran 2007).

Sammenlignet med menn er det få iranske kvinner som søker asyl på grunn av seksuell legning. Noen av de som faktisk har søkt asyl som lesbiske blir referert i HRWs rapport. I rapporten (2010, s. 77) opplyste flere at foreldrene hadde tvunget dem inn i ekteskap etter at de ble avslørt som lesbiske. Hadde de nektet, ville foreldre ha fornektet dem, og de ville ikke hatt noen midler til å forsørge seg selv. I ekteskapet hadde de levd i frykt for at ektemennene ville oppdage deres seksuelle legning og ville avsløre dem offentlig i forbindelse med en skammelig skilsmisse.

7. REAKSJONSFORMER MOT HOMOFILE

Informasjon om reaksjonsformer mot iranske homofile og lesbiske bygger i hovedsak på beretninger fra iranske asylsøkere som har søkt beskyttelse i vestlige land. Et eksempel er HRWs rapport "We are a Buried Generation" fra 2010 om seksuelle minoriteter i Iran. Rapporten har fått bred internasjonal omtale. Den er basert på intervjuer med omkring 125 iranere foretatt mellom 2005 og 2010. De fleste var asylsøkere i Tyrkia og ble intervjuet der i 2007, 2008 og 2010. De øvrige

³⁴ Ifølge Kligerman (2007, s. 5) er det å opprettholde en familiefasade av største betydning for menn som har sex med menn. Så lenge en opprettholder bildet av en god far og ektemann, vil mange i et muslimsk samfunn ikke bry seg med hva som foregår bak andres stengte dører. Dette har ført til at homofile menn gifter seg med heteroseksuelle kvinner som resultat av presset om å opprettholde sosiale normer, et press vestlige rettighetsgrupper ser på som brudd på menneskerettighetene.

ble intervjuet via diskusjonsfora på internett, e-post og telefon fra Iran. Flere rettighetsorganisasjoner for seksuelle minoriteter i USA, Europa og Tyrkia samt FN-organisasjoner bidro til rapporten (HRW 2010, s.12).

Ifølge rapporten utsettes homofile for vold, diskriminering, seksuelle overgrep og tortur fra statens side. Også private aktører, først og fremst egen familie, utøver vold og press mot homofile. Det hevdes at iranske myndigheter ser på seksuelle minoriteter som avvikere, kriminelle og korrupte aktører for vestlig kultur. Myndighetenes syn gjør seksuelle minoriteter særlig utsatt fordi de ikke kan søke beskyttelse i lovverket. De risikerer selv å bli tiltalt for seksuelle forbrytelser hvis de rapporterer overgrep, hvilket bidrar til å gjøre dem sårbare for mishandling, trakassering og utpressing. Rapporten hevder videre at seksuelle minoriteter er uten rettsbeskyttelse, at myndighetene unnlater å etterforske og straffeforfølge statlige og private aktører som begår vold mot dem, og at dommere ofte overser de strenge beviskravene som etter loven gjelder i sodomi-saker (HRW, s. 3, 4, 33).

I rapporten "Human rights violations on the basis of sexual orientation, gender identity, and homosexuality in the Islamic Republic of Iran" fra IGLHRC & IRQO (2011, s. 3) konkluderes det med at personer som antas å ha begått homoseksuelle handlinger utsettes for vilkårlige arrestasjoner, tortur og nektes retten til rettfærdig rettergang. Menneskerettsaktivister, familiemedlemmer og journalister som er opptatt av overgrep mot seksuelle minoriteter har blitt truet av politi og sikkerhetsstyrker. Sensur av LHBT-relatert³⁵ informasjon florerer og inkluderer både telefonavlytting, stenging av nettsider og trusler om arrestasjon.

7.1 REAKSJONER FRA PRIVATE AKTØRER

Ifølge HRWs rapport står private aktører, og da spesielt familie, bak mange av de problemene og overgrepene homofile og lesbiske utsettes for. Mange av asylsøkerne som ble intervjuet i rapporten opplyste å ha blitt utsatt for vold eller andre typer overgrep fra foreldre eller søsken etter å ha vært homoseksuelt aktive, eller fordi de hadde fortalt familien om sin seksuelle legning (HRW 2010, s. 33 og 36).

En rekke av de som ble intervjuet opplyste også at de hadde måttet gjennomgå medisinsk eller psykologisk behandling etter påtrykk fra familien. Både gynekologer, nevrologer, psykiatere og psykologer var blitt konsultert som følge av foreldrenes mistanke og bekymring. Behandlingstilbudene som homofile ble tilbudt eller utsatt for varierte fra psykologisk rådgivning og testing, reseptbelagte medisiner som hormonbehandling, og anbefaling om kjønnskifteoperasjon (HRW 2010, s. 38).

Ifølge HRW gjelder frykten for å bli oppdaget særlig for lesbiske. Det er ikke uvanlig for lesbiske asylsøkere å rapportere familiær vold, tvangsekteskap, eller at de ble tvunget til medisinsk behandling. I tillegg påpekes det at iranske kvinner generelt sett har mindre bevegelsesfrihet enn menn. Rapporten sier videre at presset om sosial konformitet, spesielt i mindre byer og tettsteder, merkes av alle kvinner uavhengig av seksuell legning, men at de følelsesmessige og psykologiske konsekvenser av dette presset kan være særlig ødeleggende for lesbiske. Dette gjelder spesielt fordi voldtekt i ekteskapet ikke eksisterer som begrep i iransk straffelov (HRW 2010, s. 74).

³⁵ Lesbiske, homofile, bifile og transseksuelle.

8. STRAFFEFORFØLGELSE AV HOMOFILE I IRAN

8.1 BRUK AV DØDSSTRAFF

Omfattende søk har vist at det er svært vanskelig å fremskaffe pålitelig og etterprøvbar informasjon om bruk av dødsdommer i sodomi-saker. Det kan skyldes det sosiale stigma som er knyttet til det iranske myndigheter betegner som sodomi-saker, eller at iranske advokater vegrer seg for å påta seg slike forsvareroppdrag av frykt for selv å bli beskyldt for homoseksualitet eller for andre alvorlige forbrytelser. På grunn av sosial skam kan det finnes familier som unnlater å kontakte advokat eller media hvis et familiemedlem blir anklaget for homoseksualitet.³⁶ Men det kan også skyldes at det dreier seg om reelle overgrep som voldtekt eller incest, eller at anklagene om homoseksuell praksis er falske og konstruert av påtalemyndighetene for å sverte den tiltaltes omdømme og unngå internasjonal oppmerksomhet (UN Special Rapporteur 2012; Taylor 2011).

Flere kilder hevder at iranske myndigheter fabrikkerer falske anklager om seksuelle overgrep og andre alvorlige forbrytelser for å skjule at de henretter homofile på grunn av deres kjønnsidentitet, for på den måten å unngå internasjonal kritikk (Kennedy 2007; Laran 2005). Det har ikke lyktes Landinfo å finne konkrete og etterprøvbare saker hvor dette har blitt bekreftet. En kan imidlertid ikke på generelt grunnlag utelukke at det skjer.

I mars 2008 opplyste HRW at man ikke hadde funnet bevis for at homoseksuelle handlinger mellom samtykkende voksne var blitt definert som og hadde ført til tiltale for voldtekt i det iranske rettssystemet. Det har i ettertid heller ikke lyktes Landinfo å få bekreftet straffedommer hvor menn eller kvinner har blitt dømt til døden ene og alene for homoseksuelle handlinger, det vil si for frivillig seksuell omgang mellom voksne.

I rapporten fra 2010 (s. 28) skrev HRW at iranere dømt for sodomi (*lavat*) sjelden eller aldri har blitt dømt ene og alene for denne forbrytelsen. I de fleste tilfeller har de også blitt dømt for andre forbrytelser, hvorav noen medfører dødsstraff. HRW skrev videre at det uten en analyse av den enkelte sak, ikke er mulig å vite i hvilke tilfeller, hvis noen, domstolen har dømt personer til døden bare på grunn av seksuell orientering eller kjønnsidentitet.

Ifølge iransk juridisk ekspertise som Landinfo har vært i kontakt med, kan det være flere grunner til at det ikke har lyktes å finne frem til saker hvor samtykkende voksne kun er dømt for homoseksualitet:

- De strenge beviskravene i *hudud*-saker gjør det svært vanskelig å fremlegge tilstrekkelig bevis.
- Generell juridisk islamsk tankegang: I henhold til *hadith* skal det utøves forsiktighet eller tilbakeholdenhet med å benytte kroppslige avstraffelsesmetoder.
- Det må være minst to tiltalte. Hvis beskyldninger rettes mot en person alene, vil homoseksuelle handlinger ikke kunne bevises.

³⁶ I slike saker skal domstolen, ifølge rettsreglene, oppnevne en advokat pro bono.

- For at homoseksuell adferd skal få rettslige konsekvenser, må handlingen enten skje åpenlyst i det offentlige rom eller ved at noen anmelder forholdet til politiet. Hvis bevisene ikke holder, risikerer anmelderen å bli dømt for falskt vitneprov.
- Sosiokulturelle forhold tilsier at familier vil være svært lite interessert i å anmelde homofile familiemedlemmer til myndighetene, siden oppstusset rundt en rettssak vil kunne bringe skam over familien.

Rettighetsorganisasjoner for seksuelle minoriteter i utlandet har en annen forklaring på hvorfor det er så lite informasjon om henrettelser av iranske homofile.

For eksempel pekte IGLHRC & IRQO i sin felles rapport (2011, s. 9) på det faktum at iransk juss ikke skiller mellom frivillige handlinger og seksuelle overgrep. Dette har skapt uklarhet rundt mange sodomi-saker, siden det ofte er uklart om dømte personer var overgripere eller voksne som hadde frivillig sex. Rapporten viste også til at mangel på innsyn i rettssystemet, begrensninger i ytringsfriheten og sosialt stigma knyttet til homoseksualitet gjør det vanskelig å vite i hvilken utstrekning dødsstraff brukes overfor homofile.

I rapporten fra HRW (2010, s. 27) ble det også vist til at mangel på åpenhet rundt straffeprosesser og internasjonal fordømmelse av den omfattende bruken av dødsstraff har fått myndighetene til å begrense tilgangen på informasjon om antallet henrettelser. I tillegg pekte rapporten på to andre årsaker; at forbudet mot seksuell omgang med en av samme kjønn gjelder uavhengig av legning, samt det iranske samfunnets konservative natur. Skam knyttet til homoseksualitet kompliserer ofte eventuelle spørsmål om den dømte faktisk tilhører en seksuell minoritet eller ikke. Selv om de aller fleste rapporterte straffesakene har dreid seg om gutter og menn dømt for sodomi, er det svært vanskelig å avgjøre hvorvidt de henrettede tilhørte en seksuell minoritet eller ikke, samt å få bekreftet omfanget av henrettelser som skyldes det å ha hatt samtykkende sex med en av samme kjønn, sett opp mot saker med overgrepstematikk.

8.2 EKSEMPLER PÅ DØDSSTRAFF

Det finnes som nevnt straffesaker hvor homoseksuelle handlinger mellom menn har vært en av flere påståtte forbrytelser, som kidnapping, ran, prostitusjon, hallikvirksomhet, utroskap eller voldtekt mot barn, og hvor vedkommende er blitt dømt til døden og henrettet.³⁷

I september 2011 meldte de britiske avisene The Guardian og The Independent at tre menn i byen Ahvaz var blitt henrettet som følge av sodomi. De tre ble, ifølge det iranske nyhetsbyrået ISNA (som siterte en talsperson for påtalemyndigheten i provinsen Khuzestan), dømt for brudd på art. 108 og 110 i straffeloven. Det er uvanlig at disse bestemmelsene så eksplisitt blir nevnt av iranske myndighetspersoner, og aktivister i utlandet har tolket dette som bekreftelse på at de

³⁷ Voldtekt av mindreårig gutt eller voksen mann er etter iransk straffelov ikke definert som en homofil handling, men som voldtekt. Det er dødsstraff for voldtekt, uavhengig av offerets kjønn og alder. En som er dømt for voldtekt kan bare unngå dødsstraff hvis offeret aksepterer blodpenger og fengselstraff istedenfor henrettelse. Voldtekt, drap og annen alvorlig legemsbeskadigelse omfattes av "Law of Qisas or Diyat" (lov om gjengjeldelse eller kompensasjon) som gir offeret eller offerets familie rett til å velge blodpenger eller gjengjeldelse (dødsstraff eller annen "øye for øye"-avstraffelse) av gjerningsperson.

tre ble henrettet på grunn av sin seksualitet. Den amerikanske rapporten om menneskerettigheter i Iran fra 2011 nevner også at disse tre ble henrettet for sodomi, men at omstendighetene rundt saken var uklare ved årets slutt. På den annen side opplyste ISNA at de tre i tillegg var dømt for kidnapping og ran, forbrytelser som også kan kvalifisere til dødsstraff (Dehghan 2011a; Taylor 2011; U.S. Department of State 2011, s. 72). Det har ikke lyktes Landinfo å fremskaffe flere opplysninger om henrettelsene av de tre førstnevnte i Ahvaz 2011.

I 2010 meldte den britiske avisen The Observer at en 18 år gammel heterofil mann var dømt til døden etter falsk anklage om sodomi i byen Tabriz i Øst-Azerbajjan. Bakgrunnen for den falske anklagen skal ha vært en konflikt mellom hans familie og en annen familie. 18-åringen ble, sammen med tre venner, anklaget for homoseksuelt overgrep mot et medlem av den andre familien. 18-åringen, som på det antatte gjerningstidspunktet var 16 år gammel, skal ha tilstått overgrepet i varetekt, angivelig etter tortur. De tre andre skal ha gått fri mot at de lovet å vitne mot 18-åringen. Senere skal det påståtte offeret ha innrømmet at han ble presset av sine foreldre til å rette falske anklager mot 18-åringen. Høyesterett hadde ved utgangen av 2010 ikke lyktes med å få omgjort dommen, fordi den lokale dommeren motsatte seg dette (Dehghan 2011a; UK Foreign and Commonwealth Office 2011, s.13; Dehghan 2010).

I 2006 ble en 20 år gammel kurdisk mann henrettet etter å ha blitt dømt for voldtekt av tre gutter begått da han selv bare var 13 år, og dermed mindreårig etter iransk lov (Penketh 2008). Ifølge HRW (2005) ble to menn dømt for homoseksuelle handlinger henrettet offentlig i byen Gorgan i november 2005. Ifølge samme melding hadde det også skjedd andre henrettelser av homofile menn. Som eksempel viste HRW til en sak i mars 2005 hvor, ifølge en iransk avis, to menn ble dømt til døden på grunn av en video som viste at de hadde sex med hverandre. En av mennene hadde tilstått at han hadde tatt opp videoen som en forholdsregel i tilfelle partneren trakk tilbake de økonomiske ytelsene han bidro med som betaling for sex. Etter mannens tilståelse ble partneren arrestert, og begge ble dømt til døden.

Også menneskerettsrapporten for 2005 fra det amerikanske utenriksdepartementet viste til saken fra Gorgan. Den amerikanske rapporten viste i den anledning til en artikkel i iransk presse om at to menn var blitt hengt offentlig for *lavat* i november 2005. Ifølge den iranske artikkelen hadde de to en kriminelt belastet fortid, inkludert kidnapping og voldtekt. Ifølge den amerikanske rapporten var det ikke mulig å si med sikkerhet hvorvidt de ble henrettet for homoseksualitet eller andre forbrytelser (U.S. Department of State 2006).

Den internasjonalt mest kjente henrettelsen skjedde i byen Mashhad i juli 2005 da to unge menn på 18 og 19 år ble henrettet offentlig, dømt for å ha kidnappet, truet med kniv og gruppevoldtatt en 13 år gammel gutt. Minst en av de dømte skal ha vært under 18 år da forbrytelsen ble begått. Bildene av de to unge mennene på skafottet med løkke rundt halsen og bind for øynene, har gjentatte ganger blitt publisert verden over og brukt i vestlig presse som eksempel på at Iran henretter homofile fordi de er homofile (areini 2005; Iran Focus 2005; UK Gay News 2005; Laran 2005).

En britisk rettighetsgruppe for homofile beskyldte iranske myndigheter for å ha torturert de to til å tilstå at de hadde hatt homofil sex, og at anklagene om overgrep

var et røykteppe myndighetene brukte for å rettferdiggjøre at de henrettet homofile (Iran Focus 2005; UK Gay News 2005).

En annen interessegruppe for homofile skrev brev til president Mahmoud Ahmadinejad i anledning henrettelsene i Mashhad. Gruppen skrev blant annet at mange menneskerettsorganisasjoner i Vesten mener at bakvaskelser og tortur mot homofile er rutine i Iran, og at regimet, når det ønsker å unngå kritikk, konstruerer anklager om alkoholisme, utroskap, narkotikaforbrytelser og voldtekt mot ofrene (ILGA 2005).

Det amerikanske utenriksdepartementet omtalte saken fra Mashhad slik i sin menneskerettsrapport for 2005:

The law prohibits and punishes homosexuality; sodomy between consenting adults is a capital crime. The punishment of a non-Muslim homosexual is harsher if the homosexual's partner is Muslim. In July two teenage boys, one 16 and one 18 years of age, were publicly executed; they were charged with raping a 13-year-old boy. A number of groups outside the country alleged the two were executed for homosexuality; however, because of the lack of transparency in the court system, there was no concrete information (see section 1.c.). (U.S. Department of State 2006)

Hva som var de faktiske forhold i denne saken, er fortsatt ikke klart. Men en iransk homofil mann som Landinfo intervjuet, hevdet at han kjente saken, og at den 13 år gamle gutten hadde vært i stand til å identifisere gjerningsmennene. Det er dødsstraff for voldtekt av mindreårige, og guttens foreldre benyttet sin rett til å kreve henrettelse av gjerningsmennene istedenfor å godta blodpenger (møte i Teheran, november 2007).

8.3 EKSEMPLER PÅ ANDRE TYPER STRAFF

Det finnes flere eksempler på at iransk politi foretar razziaer mot private hjem og lokaler leid til private fester. Ifølge en nyhetsmelding fra Amnesty International ble 87 personer som deltok på en privat fest i Isfahan i mai 2007, arrestert av politiet og medlemmer av basij-militsen. Ifølge øyevitner skal de arresterte ha blitt dratt ut på gaten og grovt mishandlet under arrestasjonen. En uke senere var fortsatt 17 i varetekt, disse skulle på festen ha vært kledd i kvinneklær. En dommer skulle ha sagt at disse ville bli siktet for bruk av alkohol og "homosexual conduct". Amnesty hadde ingen informasjon om at mennene i selskapet identifiserte seg som homofile eller at det ble drukket alkohol. Etersom de øvrige arresterte var blitt løslatt, fryktet Amnesty at de arresterte mennene ble holdt i varetekt på grunn av sin påkledding. Hvis så var tilfelle, var de samvittighetsfanger, arrestert bare fordi de på fredelig vis benyttet sin rett til å ytre seg (Amnesty International 2007a).

I en rapport tre uker senere opplyste Amnesty at 16 av de 17 var løslatt. Tolv ble løslatt i ukene etter arrestasjonen, fire ble løslatt 29. mai. Alle var blitt løslatt mot kausjon. Det var motstridende opplysninger om den siste var løslatt eller ikke. Til sammen ble 87 arrestert, hvorav 60 ble løslatt uten noen form for forføyning. De resterende 26 ble løslatt mot kausjon (Amnesty International 2007b).

Human Rights Watch omtalte den samme saken og hevdet at av de 87 arresterte (hvorav fire kvinner), ble 24 anklaget for umoral og seksuelt upassende oppførsel og for å ha drukket alkohol. I juni 2007 ble alle funnet skyldig i diverse variasjoner av

anklagene. De fleste ble dømt til 80 piskeslag og bøter. Dommene ble anket og var derfor ikke fullbyrdet. I samme rapport ble det også vist til at 16 personer i desember 2007 ble arrestert i et privat selskap og underlagt medisinske undersøkelser. De ble løslatt etter fire dager i varetekt (HRW 2008). Også HRWs rapport fra 2010 (s. 51-52) omtaler denne saken.

Andre rapporter indikerte at politiet i Isfahan i mars 2008 la en felle for en rekke menn over internett ved å svare på personlige annonser, og siden arresterte mennene for å få vite navn på venner og kontakter. Politiet fant erotiske bilder på mobiltelefonen til en annen mann etter å ha arrestert ham, og en domstol dømte ham til tre års fengsel (HRW 2008). I HRWs rapport fra 2010 (s. 53) opplyses det at politiet i desember 2007 og februar 2008 raidet to private selskaper i Isfahan og arresterte minst 46 personer. Noen av disse ble utsatt for medisinske undersøkelser for å finne bevis for at de hadde deltatt i homoseksuelt samleie, og noen ble værende i varetekt i flere uker uten adgang til advokat og uten å bli siktet for noe.

I september 2003 hadde politiet arrestert en gruppe menn i et selskap og holdt dem arrestert over flere dager. Ifølge en av de arresterte ble de torturert til å tilstå. Domstolen dømte fem av de arresterte til bøter for "deltakelse i en korrump forsamling". I juni 2004 hadde sivilkledd politi arrangert møte med menn via diskusjonsforum på internett. Politiet holdt en av mennene arrestert i en uke og torturerte ham. Han ble dømt til 175 piskeslag, hvorav 100 ble utført med en gang. Mannen ble senere overvåket og utsatt for periodevise arrestasjoner. Fra juli 2005 og frem til han flyktet fra Iran, ble han truet med henrettelse av politiet (HRW 2005).

9. TRANSSEKSUALITET

Transseksualitet blir definert som en sykdom, og det er mulig for begge kjønn å gjennomgå kjønnskifteoperasjoner (Whitaker 2010; Brandt 2007; Fathi 2007; Harrison 2005; Stark 2005). Det skyldes at den islamske republikkens grunnlegger ayatollah Ruhollah Khomeini i 1987 utstedte en *fatwa*^{38,39} som legaliserte kjønnskifteoperasjoner. Ayatollah Khomeini skal ha uttalt at de som følte seg fanget i feil kropp burde få mulighet til å "frigjøre" seg fra dette fengselet og gis rett til operasjon og nye identitetspapirer (Ahmady 2007a). Ifølge HRW (2010, s. 80 og s. 87) skal det i 2008 ha blitt utført flere kjønnskifteoperasjoner i Iran enn i noe annet land i verden, med unntak av Thailand.

Myndighetene gir noe økonomisk støtte til hormonbehandling og operasjoner, resten må vedkommende betale selv. Det er samme prosedyre for begge kjønn, og kriteriene for å få innvilget operasjon skal være strenge. Før behandlingen må

³⁸ En fatwa er en juridisk erklæring fra en ekspert på islamsk lov som har spesiell utdannelse og kompetanse.

³⁹ Det kan synes rart at flere islamske teologer viser aksept for transseksualitet, samtidig som de er sterkt fordømmende til homoseksualitet. Det kan delvis skyldes at transseksualitet og kjønnskifte ikke utfordrer det grunnleggende islamske synet på kjønnsroller, i motsetning til homoseksuelle handlinger. Ifølge Vogt (2012) blir spørsmålet om transseksualitet omtalt i det religiøse kildegrunnlaget: Hermafroditter er en egen kategori mennesker og tvekjønnethet (arabisk: *khuntha*) er et omfattende tema i klassisk islamsk rettslære. Det finnes en (relativ) aksept og interesse for tvekjønnethet, og det er dette som ligger til grunn for ayatollah Khomeinis fatwa.

vedkommende få tillatelse fra Rettsmedisinsk institutt. Tillatelsen er nødvendig for at kjønnsendringen blir lovlig juridisk sett og vedkommende etterpå kan få utstedt nye identitetspapirer. Når prosessen er fullført vil vedkommende ha de plikter og rettigheter som følger med kjønnsendringen, inkludert islamsk kleskodeks, arbeid og ekteskap.

Selv om kjønnskifteoperasjoner er religiøst sanksjonert, er de likevel et tabubelagt tema. Tilgjengelig informasjon tyder på at de kjønnsopererte er en marginalisert gruppe, utsatt for sine medmenneskers fordommer og diskriminering. Flere har fortalt om problemer med familien og i arbeidslivet og problemer med å bli akseptert som ekteskapskandidater (Brandt 2007; Stark 2005) Ifølge HRW (2010, s. 82) blir transseksuelle rådet til diskresjon om sin fortid på grunn av sosialt stigma knyttet til transseksualitet og kjønnskifte i det iranske samfunnet.

10. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Ahmady, K. (2007a, 8. november). Obscured existence of homosexuality and transsexuality inside Kurdish culture; Case studies of Gays and lesbians in Kurdistan and diaspora. Part one. *Kurdish Media.com*. Tilgjengelig fra <http://www.kurdmedia.com/article.aspx?id=14242> [lastet ned 29. august 2012]
- Ahmady, K. (2007b, 15. november). Obscured existence of homosexuality and transsexuality inside Kurdish culture; Case studies of Gays and lesbians in Kurdistan and diaspora. Part two. *Kurdish Media.com*. Tilgjengelig fra <http://www.kurdmedia.com/article.aspx?id=14259> [lastet ned 29. august 2012]
- Amnesty International (2007a, 18. mai). *Iran: Possible prisoners of conscience / Fear of torture or ill-treatment*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE13/057/2007/en/04e72d61-1993-4f8d-b4a7-601659be9d9d/mde130572007en.pdf> [lastet ned 4. desember 2012]
- Amnesty International (2007b, 6. juni). *Iran: Further information on possible prisoners of conscience / Fear of torture or ill-treatment: Up to 17 men*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE13/065/2007/en/7135ac2f-f541-4a8f-91b0-311b2b01195b/mde130652007en.pdf> [lastet inn 4. desember 2012]
- Associated Press (2009, 9. mai). Lebanese rights group fights to overturn law banning homosexuality. *Associated Press*. Tilgjengelig fra <http://www.haaretz.com/news/lebanese-rights-group-fights-to-overturn-law-banning-homosexuality-1.275695> [lastet ned 3. september 2012]
- Azimi, N. (2006, 3. desember). Prisoners of Sex. *The New York Times*. Tilgjengelig fra http://www.nytimes.com/2006/12/03/magazine/03arabs.html?_r=1&adxnnl=1&pagewanted=print&adxnnlx=1321966917-n3aKb7e5PijzNXcV3AM1fQ [lastet ned 6. september 2012]
- Brandt, E. M. (2007, 3. juli). Teherans transseksuelle mænd. *Le Monde diplomatique*. Tilgjengelig fra <http://www.lmd.no/index.php?article=2359> [lastet ned 30. august 2012]
- Dareini, A. A. (2005, 23. juli). Laureate condemns hanging of Iranian boys. *Associated Press*. Tilgjengelig fra http://www.iranfocus.com/en/index.php?option=com_content&view=article

[&id=2955:laureate-condemns-hanging-of-iranian-boys&catid=5:human-rights&Itemid=27](#) [lastet ned 3. september 2012]

- Dehghan, S. K. (2012, 18. april). Homosexuals are inferior to dogs and pigs, says Iranian cleric. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/world/iran-blog/2012/apr/18/iran-cleric-condemns-homosexuality> [lastet ned 29. august 2012]
 - Dehghan, S. K. (2011a, 7. september). Iran executes three men on homosexuality charges. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/world/2011/sep/07/iran-executes-men-homosexuality-charges> [lastet ned 29. august 2012]
 - Dehghan, S. K. (2011b, 11. september). We are everywhere: gay and lesbian Iranians come out on Facebook. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/world/2011/sep/11/gay-iranians-facebook-defiance/print> [lastet ned 29. august 2012]
 - Dehghan, S. K. (2010, 8. august). Iran set to execute 18-year-old on false charge of sodomy. *Observer*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/world/2010/aug/08/iran-mohammad-mostafaei-rights-lawyer?intcmp=239> [lastet ned 29. august 2012]
 - Dehghan, S. K. (2009, 17. mars). Rainbow over Tehran. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2009/mar/16/iran-gay-rights> [lastet ned 30. november 2011]
 - Duran, K. (1993). Homosexuality in Islam. *Homosexuality and World Religions*. Valley Forge, Pennsylvania: Trinity P International, 1993, s. 181-197.
 - Fathi, N. (2007, 30. september). Despite Denials, Gays Insist They Exist, if Quietly, in Iran. *The New York Times*. Tilgjengelig fra http://www.nytimes.com/2007/09/30/world/middleeast/30gays.html?_r=2&scp=1&sq=Despite%20Denials,%20Gays%20Insist%20They%20Exist,%20if%20Quietly,%20in%20Iran&st=cse [lastet ned 30. august 2012]
 - Harrison, F. (2005, 5. januar). Iran's sex-change operations. *BBC News*. Tilgjengelig fra <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/newsnight/4115535.stm> [lastet ned 30. august 2012]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2010, 15. desember). *We are a Buried Generation. Discrimination and Violence Against Sexual Minorities in Iran*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4d0b0efb2.pdf> [lastet ned 11. september 2012]
- HRW (2008, 27. mars). *Iran: Private Homes Raided for 'Immorality'*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/print/news/2008/03/27/iran-private-homes-raided-immorality?print> [lastet ned 7. september 2012]

- HRW (2005, 22. november). *Iran: Two More Executions for Homosexual Conduct*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2005/11/21/iran-two-more-executions-homosexual-conduct> [lastet ned 3. september 2012]
- ILGA, dvs. The International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (2005, 12. august). *LGBT Rights in Iran. ILGA Co-Secretaries General Send an Open Letter to the Iranian President in Light of the Recent Executions in Iran*. Tilgjengelig fra http://old.ilga.org/news_results.asp?LanguageID=1&FileCategory=1&ZoneID=3&FileID=694 [lastet ned 4. desember 2012]
- IGLHRC, dvs. International Gay and Lesbian Human Rights Commission & IRQO, dvs. Iranian Queer Organization (2011). *Human Rights Violations on the basis of Sexual Orientation, Gender Identity, and Homosexuality in the Islamic Republic of Iran*. Tilgjengelig fra <http://www.iglhrc.org/binary-data/ATTACHMENT/file/000/000/537-1>. [lastet ned 4. desember 2012]
- Iran Focus (2005, 22. juli). Public execution for the teenagers convicted of rape. *The Times*. Tilgjengelig fra http://www.iranfocus.com/en/index.php?option=com_content&view=article&id=2943:public-execution-for-the-teenagers-convicted-of-rape&catid=5:human-rights&Itemid=27 [lastet ned 3. september 2012]
- Kennedy, D. (2007, 13. november). Gays should be hanged, says Iranian minister. *The Times*. Tilgjengelig fra http://www.iranfocus.com/en/?option=com_content&task=view&id=13152 [lastet ned 30. august 2012]
- Khader, N. (2004). *Ære og skam*. København: Borgens forlag.
- Kligerman, N. (2007). Homosexuality in Islam: A Difficult Paradox. *Macalester Islam Journal*: Vol.2: Iss.3, Article 8. Tilgjengelig fra <http://digitalcommons.macalester.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1028&context=islam> [lastet ned 6. september 2012]
- Laran, E. B. (2005, 29. juli). Henrettet for homosex. *Dagbladet*. Tilgjengelig fra <http://www.dagbladet.no/nyheter/2005/07/29/438711.html> [lastet ned 30. august 2012]
- [Penal Code] (1991, 28. november). *Islamic Penal Code of Iran*. [s.l.]: Nasjonal lovgiver. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/country,LEGAL,,LEGISLATION,IRN,4562d8cf2,4d384ae32,0.html> [lastet ned 19. september 2012]
- Penketh, A. (2008, 6. mars). Brutal land where homosexuality is punishable by death. *The Independent*. Tilgjengelig fra <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/brutal-land-where-homosexuality-is-punishable-by-death-792057.html> [lastet ned 19. september 2012]
- Stark, M. K. (2005, 25. januar). Changing their sex in Iran. *Los Angeles Times*. Tilgjengelig fra <http://articles.latimes.com/2005/jan/25/world/fg-transgender25> [lastet ned 30. august 2012]

- Taylor, J. (2011, 7. september). Iran executes three men for sodomy. *The Independent*. Tilgjengelig fra <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/iran-executes-three-men-for-sodomy-2350671.html#> [lastet ned 19. september 2012]
- UN Special Rapporteur (2012, 6. mars). *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran*. Geneve: UN Human Rights Council. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/category,COI,,IRN,4f644d482,0.html> [lastet ned 6. september 2012]
- UK Foreign and Commonwealth Office (2011, 31. mars). *Human Rights and Democracy: The 2010 Foreign & Commonwealth Office Report - Section VII: Human Rights in Countries of Concern. Iran*. London: UK Foreign and Commonwealth Office. Tilgjengelig via http://www.ecoi.net/local_link/157766/260152_en.html [lastet ned 19. september 2012]
- UK Gay News (2005, 21. juli). Iran Executes Two Gay Teens In Public Hanging. *UK Gay News*. Tilgjengelig fra <http://www.ukgaynews.org.uk/archive/2005july/2101.htm> [lastet ned 3. september 2012]
- U.S. Department of State (2012, 24. mai). *Country Reports on Human Rights Practices for 2011 – Iran*. Washington, D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?dliid=186425> [lastet ned 18. september 2012]
- U.S. Department of State (2006, 8. mars). *Country Reports on Human Rights Practices for 2005 – Iran*. Washington, D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2005/61688.htm> [lastet ned 3. september 2012]
- Whitaker, B. (2010, 15. desember). From discrimination to death – being gay in Iran. *Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/dec/15/gay-iran-mahmoud-ahmadinejad> [lastet ned 29. august 2012]
- Wikan, U. (2007, 7. januar). Islams usynlige seksualitet. *Aftenposten*. Tilgjengelig fra <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1591540.ece> [lastet ned 4. desember 2012]

Muntlige kilder

- Norges ambassade i Teheran. E-post til Utlendingsnemnda 26. mai 2011.
- Iransk advokat i Teheran. Møter i tidsrommet 20. - 30. januar 2009.
- Iransk homofil mann i Teheran. Møte med Landinfo i november 2007.
- Vogt, K. E-post til Landinfo 25. november 2012.